

Anna Kunczyńska-Iracka

Prof. dr Ksawery Piwocki (1901-1974)

Ochrona Zabytków 28/2 (109), 145

1975

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

WSPOMNIENIA POŚMIERTNE

14 grudnia 1974 r. zmarł w Warszawie Franciszek Ksawery Piwocki — historyk i teoretyk sztuki, pedagog, krytyk i konserwator zabytków. Humanista wielkiej wiedzy i niezmiernie szerokich zainteresowań. Do ostatnich dni swego życia niezmiernie czynny i twórczy, jeden z tych nielicznych uczonych, których na co dzień otaczał nie tylko podziw i szacunek wszystkich, którzy się z Nim stykali, ale i serdeczne przywiązanie, jakie budziła Jego skromność i życzliwość dla ludzi.

Urodził się 19 listopada 1901 r. we Lwowie. Tam też ukończył gimnazjum i studia wyższe. Pierwsze lata studiów poświęcił architekturze, następnie przeniósł się na wydział filozoficzny uniwersytetu, obierając jako zasadniczy kierunek historię sztuki. Dyplom uzyskał w 1926 r., a w 1931 r. doktoryzował się u prof. W. Podlacha na podstawie rozprawy o polskim drzeworycie ludowym.

Działalność zawodową rozpoczął jako muzealnik we Lwowie, a następnie jako konserwator zabytków okręgu lubelskiego (1930-1935) i wileńskiego (1936-1938). Pod Jego kierunkiem dokonano wielu prac konserwatorskich i rekonstrukcji zabytków architektury, a także wnętrz. W latach 1938-1941 prof. Piwocki był dyrektorem Muzeum Przemysłu Artystycznego we Lwowie, a pod koniec lat trzydziestych pełnił także funkcję przewodniczącego Rady Towarzystw Popierania Przemysłu Ludowego.

W czasie wojny walczył w szeregach Armii Krajowej i I Armii Ludowego Wojska Polskiego. W pierwszych latach po wyzwoleniu powrócił do problemów konserwacji, pełniąc funkcję zastępcy dyrektora w Dyrekcji Muzeów i Ochrony Zabytków. Kontynuował wówczas i rozwijał wypracowaną już przed wojną swoją koncepcję konserwacji zabytków, w której łączył szacunek dla zastanego stanu dzieła sztuki z odwagą rekonstrukcji i adaptacji, której nie posuwał jednak nigdy zbyt daleko, będąc przeciwnikiem budowania zabytków od nowa. Od 1946 r. był profesorem i kierownikiem Katedry Nauk Historycznych w warszawskiej Akademii Sztuk Pięknych. Był też jej wieloletnim prorektorem (w latach czterdziestych i od 1966 do 1972 r.).

Od stycznia 1956 do końca 1968 r. był dyrektorem Muzeum Kultury i Sztuki Ludowej, a następnie Państwowego Muzeum Etnograficznego w Warszawie. Sprawował funkcję przewodniczącego Komitetu Nauk o Sztuce PAN i członka Rady Naukowej Instytutu Sztuki PAN, był wieloletnim prezesem Zarządu Głównego Stowarzyszenia Historyków Sztuki. Wykładał historię sztuki na Akademii Sztuk Pięknych i sztukę ludową na Uniwersytecie Warszawskim. Ważnym polem jego działalności naukowej był udział w redagowaniu „Polskiej Sztuki Ludowej” i „Zeszytów Państwowego Muzeum Etnograficznego” oraz w komitetach redakcyjnych „Rocznika Historii Sztuki” i „Biuletynu Historii Sztuki”. Zasiadał również w kolegium kwartalnika „Ochrona Zabytków”.

„*Prawdziwa sztuka jest nie tylko kolegium informacyjnym, ale obraca się zawsze w kręgu najwyższych wartości humanistycznych i pokazuje je nawet wtedy, gdy informacje zawarte w takim dziele sztuki dawno straciły na znaczeniu i nikogo nie mogą już poruszyć...*” — to sformułowanie pochodzi z rozprawy prof. Piwockiego pisanej w ostatnich latach, ale cała Jego twórczość wyrażała to credo. Interesowały Go zawsze problemy podstawowe dla fenomenu ludzkiej twórczości plastycznej, którą widział w całej jej złożoności i uwarunkowaniu kulturowym oraz śledził, wychodząc od analizy jej najważniejszego świadectwa — samego dzieła.

Bardzo ważnym polem rozważań prof. Piwockiego nad istotą twórczości stała się od pierwszych publikacji sztuka ludowa. Jej prostota i szczerowość wyrazu pozwalały uczonemu odczytywać zjawiska podstawowe, rysujące się tu ostrzej niż w sztuce oficjalnej. Szukał metody badania dzieła sztuki w całej jego złożoności, starał się odczytywać je oczyma odbiorcy i docierać do istoty oraz uwarunkowań społecznych i psychologicznych postawy twórcy. Z tej pozycji pisana była Jego, aktualna do dziś w swym zasadniczym zrębie, rozprawa — dysertacja doktorska o drzeworycie ludowym w Polsce. Kiedy ją podejmował, wybrany temat wzbudził wątpliwości i dyskusję, tak dalece odbiegał od przyjętych schematów tematycznych prac doktorskich i tak bardzo mało ważki wydawał się w swej problematyce. W późniejszych publikacjach i w wielu dyskusjach dochodził prof. Piwocki do coraz bardziej precyzyjnych i wielostronnych definicji zjawiska sztuki ludowej. Wartością trwałą pozostanie w nauce Jego wkład w badania nad metodologią i teorią polskiej oraz europejskiej sztuki ludowej.

Szerokie spojrzenie na podejmowane problemy, a obok tego skromność i prawosć — oto cechy, które będą wzorem dla Jego licznych uczniów i współpracowników.

Prof. dr KSAWERY PIWOCKI
(1901—1974)